
Kyrkomötet
Förvaltarekapsutskottets betänkande 2019:2

Studera klimatfrågor och naturens rättigheter

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2019:5. I motionen föreslås att kyrkomötet ska uppdra till kyrkostyrelsen att i programmet för lärande och undervisning särskilt lyfta fram klimatfrågor och information om naturens rättigheter. Utskottet anser att motionen ligger rätt i tiden och att klimat och naturens rättigheter ska behandlas utifrån trinitets- och skapelseteologiska resonemang och med särskilt hänsynstagande till urfolkens perspektiv. Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2019:5.

Motionens förslag

Motion 2019:5 av Anna Karin Hammar och Eva Nordung Byström, Studera klimatfrågor och naturens rättigheter

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att i programmet för lärande och undervisning lägga särskild vikt vid att studera klimatfrågor och naturens rättigheter med utgångspunkt i bl.a. urfolkens deklaration om moder jords och naturens rättigheter, påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem och biskoparnas klimatbrev.

Bakgrund

Klimatfrågor och naturens rättigheter som del av kyrkligt lärande

Att värna om skapelsens integritet har länge varit en del i kyrkornas engagemang i världen (jfr den ekumeniska processen *Justice, Peace, and Integrity of Creation* som sattes igång av Kyrkornas världsråd i Vancouver 1983). Frågorna har också behandlats vid flera tillfällen under de senaste årens kyrkomöten, inte minst efter publiceringen av *Ett biskopsbrev om klimatet* (2014) som i sin tur håller ihop frågor om rättvisa, fred och skapelsens integritet. I brevet vill biskoparna efter att ha beskrivit hotet av klimatförändringarna förmedla ett hopp som frigör handlingskraft, ett hopp som kan börja i lovsången över naturens skönhet och Skaparens kärlek. (s. 8). En ny och reviderad utgåva av detta biskopsbrev publiceras i slutet av september 2019.

Frågan hur ekosfären, som mänskligheten är en del av, ska skyddas och bevaras berör hela skapelsen. En kyrka som tar sitt uppdrag att värna om skapelsens integritet på allvar behöver förhålla sig till den utmaningen gång på gång. Skogsbränderna i Sverige 2018 och i Amazonas 2019 är bara några av många synliga tecken på att

jorden gått in i en ny epok, antropocen, en förhållandevis mycket ung och kort tids-epok som kännetecknas av att människor blivit ”aktörer med stor makt över planetens framtid.” (Henrik Grape, *Omtanke*, s. 16) Hur stor den makten i positiv men inte minst också negativ bemärkelse är har nyligen bekräftats av IPBES (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services) forskningsrapport som publicerades i maj 2019. Av den framgår att den biologiska mångfalden minskar i en snabbare takt än någonsin i mänsklighetens historia och att mänsklighetens aktiviteter idag hotar fler arters utrotning än någonsin tidigare:
www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/spm_unedited_advance_for_posting_htn.pdf

Naturens rättigheter

Urfolkens deklARATION om *naturens rättigheter* antogs i Bolivia år 2010 (svensk översättning av deklARATIONEN: www.lodyn.se/deklARATIONEN/). I maj 2018 skrevs deklARATIONEN på av sametinget: (www.naturensrattigheter.se/2018/05/29/sametinget-ger-stod-till-deklARATIONEN-om-moder-jords-rattigheter/).

I bakgrunden till denna deklARATION finns diskursen om naturens rättigheter som går tillbaka åtminstone till 1972 då Christopher Stones artikel *Should trees have standing – toward legal rights for natural objects* väckte stort uppseende. Samma år talade Olof Palme om bombningarna i Vietnam med ”agent orange” som en *ekocid*, ett ord som kan översättas med ”mord på miljön” och på så sätt indikerar att miljön skulle kunna förstås som en juridisk person (för kontinuerligt uppdaterad information om begreppet ekocid och dess historia och innebörd, se: www.endecocide.se). 1989 förband Roderick Nash i sin bok *The Rights of Nature* diskursen om naturens rättigheter med olika rättslösa grupper (slavar, kvinnor etc.) kamp för att omfattas av rättsligt skydd. 2006 blev naturens rättigheter i kampen mot dumpning av miljöfarligt avfall för första gången i historien del av lagstiftningen i Schuylkill County, Pennsylvania. Sedan dess har naturens rättigheter blivit en del av bindande lagstiftning i olika sammanhang jorden runt. Så sent som i början på 2019 blev en av de fem stora sjöarna mellan USA och Kanada, Lake Erie, en juridisk person. (En utförligare tidslinje för utvecklingen av tillämpningen av naturens rättigheter fram till år 2017 finns här: https://therightsofnature.org/timeline/?cli_action=1566981663.748).

Den första boken på svenska som ger en introduktion till naturens rättigheter släpptes våren 2019: Nikolas Berg, Ingrid Berg, Martin Hultman (utg.), *Naturens rättigheter: När lagen ger fred med jorden*. Roos & Tegnér 2019. Två konferenser som ägde rum under våren 2019 kan också nämnas i sammanhanget. I maj 2019 inbjöds det till en global Earth Rights Conference med svenskkyrkligt deltagande i Sigtuna (www.earthrightsconference.org/) och i juni 2019 behandlades frågan om naturens rättigheter från ett explicit kristet perspektiv under konferensen *Kairos for Creation*, arrangerad av Kyrkornas världsråd och ett antal kyrkor och missionsorganisationer. I det offentliga uttalandet *Kairos for Creation: Confessing Hope for the Earth – The Wuppertal Call* rekommenderas att Kyrkornas världsråd vid nästa världskonferens 2021 utlyser ett årtionde för skapelsens helande (Decade for the Healing of Creation) som tar hänsyn till urfolkens deklARATION om moder jords rättigheter (www.oikoumene.org/en/resources/kairos-for-creation-confessing-hope-for-the-earth-the-wuppertal-call).

Tidigare behandling av liknande ärenden i kyrkomötet

Kyrkomötet har vid flera tillfällen behandlat liknande ärenden. I motion 2012:8 föreslås att ekoteologi ska införas i utbildningen av präster, pedagoger och diakoner. Kyrkolivsutskottet anger i sitt betänkande 2012:2 att kräva sådana kurser för blivande medarbetare skulle påverka grundutbildningen och innehållet i de konkreta kursplanerna för Svenska kyrkans utbildningar fastställs lokalt av varje utbildningsanordnare. Utskottet menar vidare att det redan finns tillräckligt med stöd från nationell nivå till stiftens fortbildningar för hållbar utveckling och föreslår därför att motionen ska avslås. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Två år senare behandlade kyrkomötet motion 2014:16. Motionärerna föreslår att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att möjliggöra inrättande av en professur i ekoteologi vid något av universiteten i Sverige. Ekonomi- och egendomsutskottet föreslår i sitt betänkande 2014:4 att motionen ska avslås och hänvisar bl.a. till den stora donation som skulle behövas för att möjliggöra detta. Men på sikt menar utskottet att intresset för hållbarhetsfrågor, och efterfrågan av kurser i ekoteologi kan leda till uppbyggnad av ekoteologi som ett eget ämne inom universiteten och att en professur inrättas. Kyrkomötet följde utskottets förslag och motionen avslogs.

Förra årets kyrkomöte behandlade motion 2018:55. I den föreslår motionären att kyrkomötet ska ge kyrkostyrelsen i uppdrag att undersöka möjligheten att ta fram ett nationellt täckande program för en klimatstrategi så att arbetet ska kunna genomföras i samtliga stift. Förvaltarskapsutskottet anger i sitt betänkande 2018:1 att det anser att det är angeläget att ta ett samlat grepp om klimatfrågorna i Svenska kyrkan och föreslår därför att motionen ska bifallas. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag. Utskottet betonar även i sitt betänkande hur viktigt det är ”att ett program för klimatstrategier går hand i hand med det nyetablerade nationella programmet för Lärande och undervisning och att det formuleras gemensamma skapelse- och ekoteologiska utgångspunkter.” Frågan är om och på vilket sätt ett *sammanhållet klimatarbete* ska vara kopplat till undervisning i klimatfrågor, naturens rättigheter och ekoteologi.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att bifalla motion 2019:5.

Förvaltarskapsutskottet ställer sig positivt till motionärernas förslag och menar att programmet för lärande och undervisning skulle gynnas av att klimatfrågor och naturens rättigheter betonas. En sådan betoning finns i det nyutkomna biskopsbrevet och i påvens miljöencyklika. Den treeniga Gudens närvaro i själva skapelsen kan ses som en motivation för en sådan betoning. Gud finns med i den pågående skapelsen inte bara som skaparen utan också som förlösaren och livgivaren. Utskottet ser ett samband med samiska rådets arbete och rekommenderar ett hänsynstagande till samiska perspektiv. Utskottet kan dessutom konstatera att de ungas kyrkomöte uttalat sitt starka stöd för motionen och menar att det för Svenska kyrkan också av historiska skäl är viktigt att lyssna på urfolkens syn på klimatförändringar och deras betoning på naturens rättigheter. Utskottet menar att klimatfrågan är den specifika miljöfrågan som förtjänar särskild uppmärksamhet idag och att betoningen av naturens rättigheter ligger i förlängningen av kampen för olika minoriteters rättigheter.

Utskottet föreslår därför kyrkomötet att bifalla motion 2019:5.

Uppsala den 3 oktober 2019

På Förvaltarekapsutskottets vägnar

Gunilla Franzén, ordförande

Michael Nausner, sekreterare

Beslutande: Gunilla Franzén, ordförande, Claes Block, Camilla Persson, Sven Erik Bodén, Björn Andersson, Stefan Linderås, Anne Olofsson, Jörgen Åkesson, Lennart Persson, Jan-Åke Isaksson, Sven Ingvar Holmgren, Ida Netzel, Margareta Carlsson, Karl-Gunnar Svensson och Leif Nordenstorm.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Kicki Mattsson, Rebecca Hägg, Isak Öhrlund, Gunnel Eriksson, Lars Bryntesson, Anna Karin Hammar, Victor Månsson, Kerstin Lindh Wallin, Carin Jakobsson, Margareta Hedström, Daniel Spiik, Elisabeth Werner, Samuel Lilja, Håkan Sunnliden och Agneta Granström.

Biskoparna Johan Dalman och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.